

Formacja starszych we FZŚ

O. Gabriel Kudzia OFM

Przystępując do opracowania tego tematu, szukałem materiałów, by zapłodnić swój umysł. W Internecie znalazłem materiały dotyczące katechezy dorosłych. Pomyślałem sobie, że w ramach katechezy dorosłych należy umieścić ten temat: formacja starszych.

Dobrym wprowadzeniem w ten temat będzie przedstawienie faz rozwojowych człowieka dorosłego. (Posłużę się tutaj materiałem znalezionym w Internecie). Niniejsze przedstawienie pochodzi z dziedziny psychologii i dotyczy rozwoju psychiki człowieka, ale jest pożyteczne w zrozumieniu naszego tematu, który później będzie rozwinięty.

Rozróżniamy trzy fazy życia dorosłego człowieka. W pierwszej i drugiej fazie dorosły człowiek realizuje swój plan życiowy. Okres ten cechuje zwiększony wysiłek, ogólna koncentracja, ukierunkowanie sił oraz dążenie do osiągnięcia celu. Chodzi tu o poznawanie nowych dziedzin, tworzenie, doskonalenie siebie. Występują różne postawy ludzkie: jedni żyją dla innych, inni uważają „ja jestem celem ostatecznym”. Bywają również przypadki pośrednie. Każdy jednak typ człowieka ma w życiu swoim punkt kulminacyjny - dokonanie czegoś, co uważa za swoje *opus magnum*, czyli dzieło życia. Okres od ustabilizowania planu życiowego do osiągnięcia szczytu jego realizacji przyjmuje się jako drugą fazę dojrzałości człowieka - okres progresywnej ekspansji dzieła życiowego u szczytu. W okresie tym występuje nastawienie przyszłościowe, dokonywanie dzieła przeżywane jest jako: samorealizacja, wypełnienie powołania, spełnienie przeznaczenia. Człowiek zrealizowany patrząc na swoje dokonania w określonym momencie życia uświadamia sobie, że ma już za sobą swoje *opus magnum*. Nie oznacza to jednak przerwania działalności, ani zmniejszenia jej intensywności, lecz przeżycia dokonania swego największego dzieła życia. Jest to punkt przełomowy w życiu dorosłego człowieka.

Coraz wyraźniej zaznacza się spadek, zaczyna dominować w życiu cofanie się do przeszłości. I to jest znak, że rozpoczyna się okres starzenia się. Produkcja nie ustaje, lecz nie jest to już to samo. Obniżające się tempo zależy w dużym stopniu od ogólnego energetycznego stanu organizmu, jak również od wewnętrznej odporności człowieka. Starzenie przeżywane jest od wewnątrz i od zewnątrz. Faza ta, to trzeci okres w życiu dorosłego człowieka.

Czas, gdy dorosły człowiek wyłącza się z głównego nurtu działania, to ostatni okres zwany schyłkowym lub właściwej starości lub podeszłym wiekiem. Nasila się bilansowanie własnego życia. Na podstawie własnej oceny i oceny innych ludzi kształtuje się ostateczny rezultat życia:

udane lub nie, osiągnięcie celu, zadowolenie lub rozczarowanie. Po podsumowaniu swojego dzieła pozostaje czekanie na kres życia.

Pierwszy okres procesu starzenia się!

Tak to wygląda, gdy patrzy się na życie człowieka poprzez psychologię. Obserwując życie z praktycznego punktu widzenia, dochodzimy do wniosku, że proces starzenia się człowieka rozpoczyna się około pięćdziesiątego roku życia. W tym czasie w rodzinach dokonują się duże zmiany: dzieci żenią się, wychodzą za mąż i opuszczają dom rodzinny. Teraz związek emocjonalny z dziećmi wyraża się przede wszystkim przez wnuki. Dotychczasowi rodzice stają się dziatkami i babciami. To sprawia, że dochodzi do ich świadomości, że zaczynają się poważne zmiany w życiu: ubywa sił, chęć do działania, pojawiają się choroby lub trudności ze zdrowiem. Dość często rodzi się pustka, bo dzieci odchodzą z domu, ubywa też zajęć związanych z prowadzeniem domu. W tym okresie ludzie mają coraz więcej wolnego czasu, tym bardziej gdy przeszli już na emeryturę. Dotyczy to większości kobiet. Wielu jeszcze w dalszym ciągu jest aktywnych zawodowo, ale widać wyraźnie, że coraz trudniej i wolniej wypełnia się swoje obowiązki. Dostrzegane zmiany fizyczne mówią, że apogeum zdolności fizycznych już mija.

Ten czas od pięćdziesiątki do emerytury można nazwać pierwszym okresem starości.

Formację osób będących w tym wieku, należy zaliczyć do kategorii „dorosłych”. Bowierny przekaz wiary dla dorosłych powinien uwzględniać przeżywane doświadczenia oraz uwarunkowania i wyzwania, jakie te osoby spotykają aktualnie w życiu. Wiara człowieka dorosłego powinna być stale oświecana, rozwijana i chroniona. Formacja człowieka dorosłego wymaga dokładnego określenia typowych cech chrześcijanina dojrzałego w wierze, ustalenia najskuteczniejszych wskazań metodycznych, wybrania odpowiednich form i środków do wieku, wykształcenia, obecnego stanu duchowego (DCG 173)

Jakie środki należy stosować w formacji tego okresu?

Środki stosowane w formacji tego okresu, powinny uwzględnić sytuację intelektualną i zawodową poszczególnych osób i ich aktualne potrzeby. Podstawą będzie tutaj osobista odpowiedzialność i dynamiczne zaangażowanie się - należy do tego pobudzać. Franciszkanie świeccy powinni zrozumieć, że w formacji nie chodzi tylko o przyswojenie sobie wiadomości, ale o bardziej dojrzałą i ewangeliczną postawę, którą można nabyć jedynie przez czynne zaangażowanie się. Nawrócenie wewnętrzne nie może być przekazane od zewnątrz; jest ono owocem osobistego wysiłku. Bez pozytywnego osobistego zaangażowania się wszelkie wysiłki zmierzające do odnowy przyniosą nikłe owoce.

W tym okresie formacji powinno się zwrócić uwagę na: pobudzenie do nowego doświadczenia Boga. Zasadniczym zadaniem formacji jest jak najlepsze uświadomienie sobie własnego powołania do świętości. Stąd w formacji ciągłej trzeba dać pierwszeństwo dłuższym okresom milczenia, refleksji, spotkania z Bogiem. Do nowego spotkania z Bogiem mogą skutecznie przyczynić się: czynne uczestnictwo w liturgii, dni skupienia, dłuższe rekolekcje, większe doświadczenie różnorodnej modlitwy, usilna modlitwa do Ducha Świętego.

Dalej ważnym elementem formacji w tym okresie jest: refleksja nad własnym charyzmatem. Zrozumienie i ożywienie istotnych elementów własnego charyzmatu może dokonać się poprzez indywidualną i wspólnotową refleksję nad duchowością franciszkańską. Ciągłe powracanie do przykładu życia Świętego Franciszka, i jego pism, i analizowanie nie tylko w kontekście historycznym, ale aktualizowanie tych ideałów w naszych czasach, to zadanie, które trzeba nieustannie ponawiać. Chodzi nie tyle o wiedzę, ale zadawanie sobie pytania: w jakim stopniu my, współcześnie żyjący realizujemy te ideały w naszym życiu. Trzeba zadać sobie również drugie pytanie: czy pamiętamy zawsze o tym, że naśladowcy Świętego Franciszka powołani są do odnowy Kościoła?

Podeszły wiek - starość właściwa!

Mówiąc o formacji ludzi starszych mamy pewien problem dotyczący określenia wieku, od ilu lat będziemy zaliczać ludzi do grupy starszych. Jeśli chodzi o początek tego okresu, to zarówno historia, jak i kultura dają różne rozwiązania. W potocznym obiegu mówi się o ludziach w „podeszłym wieku”. Zazwyczaj jednak przyjmuje się, że podeszły wiek rozpoczyna się po ukończeniu 60-65 roku życia. Łączy to się z przejściem na emeryturę.

Charakterystyczne cechy podeszłego wieku - starości

Przystępując do omawiania formacji w tym okresie życia, należy najpierw powiedzieć i mieć to bardzo na uwadze, że okres podeszłego wieku odznacza się głębokimi zmianami fizjologicznymi, psychologicznymi i społecznymi. A oto one:

- a. - zmniejsza się waga i objętość mózgu;
- b. - zmniejsza się ukrwienie organizmu;
- c. - zmniejsza się zdolność zapamiętywania świeżych wydarzeń i rozpoznawanie osób;
- d. - słabnie kontrola nad impulsami i emocjami;
- e. - łatwo popada się w niecierpliwość, agresywność, zmianę nastrojów;
- f. - zmniejszają się zdolności intelektualne;
- g. - wzrasta zależność od innych;

h. - jednym z większych problemów podeszłego wieku jest bardzo często brak sensu tego okresu życia, co niekiedy przeradza się w głęboką depresję.

Zadania formacyjne w podeszłym wieku

Formacja w podeszłym wieku nabiera szczególnego znaczenia ze względu na konieczność przygotowania się do ostatnich i decydujących momentów życia.

Do szczególnych zadań formacyjnych w tym okresie należy: przyjęcie paschalnej tajemnicy Chrystusa. Franciszkanin świecki odzwierciedla w swoim życiu tajemnicę męki, śmierci i zmartwychwstania Chrystusa. Jego doczesne życie to „eschatologiczna antycypacja Królestwa” przygotowanie do ostatecznego spotkania z Chrystusem Zmartwychwstałym. Kiedy zbliża się ten moment, podejmuje go - tak jak Chrystus - dobrowolnie, w całkowitym oddaniu się Ojcu, w przekonaniu, że otrzyma życie w Chrystusie zmartwychwstałym. W procesie starzenia się akceptuje swoje umniejszenie się po to, aby Chrystus mógł wzrastać w nim i poprzez niego.

Drugim zadaniem formacyjnym jest: akceptacja własnej rzeczywistości. Zarówno w tym okresie, jak i w całym procesie dojrzewania do starości, prawdziwe rozwiązywanie problemów rozpoczyna się od poznania i zaakceptowania rzeczywistości, to znaczy: jakie są moje możliwości i co w tej sytuacji mogę robić. Trzeba zatem zaakceptować oderwanie się od rzeczy, urzędów, zadań, pozostawiając miejsce tym, którzy przychodzą. Jeśli ktoś żył nadzieją chrześcijańską, wówczas będzie to dla niego łatwiejsze: wie bowiem, w świetle wiary, że nie idzie w kierunku pustki czy tragedii, ale w kierunku synowskiego spotkania z miłosiernym Ojcem, który chce go obdarzyć szczęściem wiecznym. W ten sposób zbiera owoce życia wiernego złożonej profesji.

Kolejnym, istotnym elementem formacyjnym w podeszłym wieku jest: nadał troskliwie służyć Kościołowi. Wartość apostołską franciszkanina świeckiego w podeszłym wieku nie zmniejsza się. Co więcej, może ona wzrastać na głębokie zjednoczenie i upodobnienie się do Chrystusa w Jego oddaniu się i w Jego Krzyżu. Liczy się bowiem zjednoczenie z Chrystusem, a nie działanie. Podeszły wiek daje wspaniałą okazję do poświęcenia się modlitwie, zwłaszcza modlitwie wstawienniczej, dzięki której jego długie godziny czuwania nabierają określonego znaczenia. Zatraskany o Królestwo Chrystusa poświęca swój czas, swoje obecne życie, dla dobra duchowego ludzi.

Przedstawiłem temat: „formacja starszych”. Czy jest on wyczerpany? Czy będzie zadowalający dla obecnego tu gremium odpowiedzialnych za formację w regionach? W moim

przekonaniu jest to dość szeroki temat i trzeba by było poszukać odpowiednio przygotowanej osoby, ażeby potrudziła się nad opracowaniem całościowym tego tematu. W tym opracowaniu trzeba by było uwzględnić takie zagadnienia jak:

- praktyczne wskazania w formacji starszych w postulacie, nowicjacie i po profesji;
- możliwości i ograniczenia wieku starszego;
- metody formowania starszych.